

© Copyright 2004 Eindhovens Dagblad
Eindhovens Dagblad

November 13, 2004

SECTION: Weekuit

LENGTH: 892 words

HEADLINE: Boek over de keerzijde van ons onstilbare verlangen naar meer

Door ANGELIQUE SPANINKS

HIGHLIGHT:

We leven in een tijd van overvloed. Overvloed en onbehagen. Want hoe veel we ook hebben, wat ons vooral beheerst is een voortdurend verlangen naar meer. Keerzijde van dit onstilbare verlangen is een chronisch gevoel van schaarste, een eeuwig tekort.

BODY:

Het gevoel dat alles tekortschiet zette de jonge, want nog maar 26-jarige, **Rutger Claassen** aan het denken. Waarom leidt welvaart tot ontevredenheid? Welke krachten verstoren de balans tussen onze behoeften en de middelen waarmee we ze kunnen bevredigen? Voor zijn doctoraal scriptie filosofie aan de Universiteit van Utrecht zocht Claassen het antwoord op die vragen.

Eenzijds ontgint hij daartoe alle mogelijke denkbeelden over het begrip schaarste. Waarbij hij zich niet tot de economie alleen beperkt, maar ook de ethische, sociaal-filosofische en sociaal maatschappelijke aspecten ervan belicht. Daar laat hij het echter niet bij. In het tweede deel van zijn inmiddels in boekvorm verschenen doctoraalscriptie 'Het eeuwig tekort. Een filosofie van de schaarste' zoekt Claassen ook naar een nieuwe manier om met schaarste om te gaan. Hij wil onze ontevredenheid en aangeboren drang naar meer, meer, meer niet langer ons leven laten beheersen, maar inbedden in een meer evenwichtige opvatting over wat 'een goed leven' is en kan zijn. Vooral in dit tweede deel van zijn studie ontpopt Claassen zich als een inspirerend en oorspronkelijk denker in de voetsporen van zijn grote voorbeeld, de filosoof Hans Achterhuis.

Hoewel Claassens analyse zeker geen makkelijke kost is - alleen al vanwege de lange lijst aan economen, denkers, en theorieën die de revue passeren - slaagt hij er wel in deze door te vertalen zodat het ook voor leken goed verteerbaar wordt. Grappig zijn de meermalen terugkerende dialogen tussen een econoom en een filosoof, die zich na enkele carrièrewendingen als nieuwe burens tot elkaar moeten zien te verhouden. Twistappel tussen deze beiden is natuurlijk de definitie van het begrip schaarste en de vertaling daarvan voor hun praktijk als wetenschappers, maar later ook als marketeer en rijksambtenaar, respectievelijk filosofisch consultant en sociaal werker. In hun bekvechterij en ideologische geschillen geven zij de theorie een menselijk gezicht.

Daarnaast beheerst Claassen het vermogen om zeer verhelderende citaten vrijwel naadloos in zijn betoeg in te bouwen. Citaten die zijn analyses niet alleen lucht geven maar ook diepgang.

Een voorbeeld: 'Hoe meer een samenleving is geobesedeerd door onbegrensde economische groei

en consumptie van goederen, des te meer verschijnt de Dood als een gewelddadige binnendringer in onze vrijheid om te consumeren en des te schaarser lijken de goederen van de wereld. Aan de andere kant, hoe meer een samenleving de dood accepteert als een natuurlijk onderdeel van het leven - dat wil zeggen, hoe meer zij de menselijke eindigheid accepteert -, des te minder zal zij geïnteresseerd zijn in eindeloze economische groei en accumulatie van goederen: des te overvloediger lijkt de wereld, en des te meer leidt gulheid het menselijk gedrag', een citaat van Kenneth Stickers. En hoewel Claassen niet blind is voor de wat al te idyllische kanten van deze schets, neemt hij hem toch als uitgangspunt voor wat hij zijn 'pluralistisch antwoord op schaarste' noemt.

Daarbij grijpt Claassen niet naar de meest voor de hand liggende remedies om de algehele ontevredenheid te keren. Integendeel. Verregaand consuminderen bijvoorbeeld, een vorm van westerse ascese, wijst hij af als te simplistisch. Omdat het zich weliswaar van het heersend economisch systeem afkeert maar het daarmee in feite ook bevestigt, of in ieder geval niet wezenlijk verandert.

Maar is er wel een remedie tegen het eeuwig tekort? Claassen denkt van wel. Hij zweert consumptie niet af maar wil deze cultiveren. Hij wil oog en gevoel ontwikkelen voor andere waarden dan de pure behoeftenbevredigende. En dat hoeft helemaal niet zo moeilijk te zijn. Neem de dagelijkse maaltijd. Die hoeft echt niet uit de magnetron te komen en voor de televisie te worden verschanst om zo, zo snel en individualistisch mogelijk, de honger te stillen. Je kunt de maaltijd ook met zorg zelf bereiden en met anderen nuttigen, ondertussen de dag doornemend. Daarmee stil je niet alleen je honger maar creëer je ook menselijk contact, een behoefte die door de economie van de schaarste nogal in de verdrukking is gekomen.

Lijkt deze vorm van pluralisme op persoonlijk vlak niet zo moeilijk, voor de samenleving als geheel heb je het toch over een echte mentaliteitsomslag die tot in alle poriën door zal moeten dringen. Van de politiek tot de top van het bedrijfsleven en van het onderwijs tot de straat. Vertaald naar de praktijk pleit Claassen dan ook voor de meest uiteenlopende veranderingen. Van vermindering van de invloed van reclame en het niet helemaal uitleveren van de cultuur aan de commercie tot het doorbreken van de eenzijdige oriëntatie op winst, en het scheppen van onderwijssituaties waarin niet alles draait om kenniseconomie maar om sociale kennis en vaardigheid. Dat dit 'verlanglijstje' nog slechts eerste aanzetten tot een nieuwe denkrichting zijn, mag je hem niet kwalijk nemen, Hij is en blijft een filosoof. Maar dat met dit boek en het promotie-onderzoek waar Claassen nu aan werkt straks zowel politici en economen als cultuurdragers in de praktijk aan de slag kunnen, schiept hoop voor de toekomst. En dat is toch heel wat in een tijd dat zelfs de hoop schaars lijkt.

Het eeuwig tekort. Een filosofie van de schaarste, door **Rutger Claassen** is verschenen bij Uitgeverij Ambo en kost 19,95.